

carmen

Slovenija 1995

produkcija Vertigo in E-Motion Film **producent** Danijel Hočevar **režija** Metod Pevec
scenarij Metod Pevec **fotografija** Tomislav Pinter **glasba** Urban Koder **montaža** Janez Bricelj
scenografija Matjaž Pavlovec **kostumografija** Leo Kulaš **igrajo** Nataša Barbara Gračner, Sebastijan Cavazza, Alenka Vipotnik, Ludvik Bagari, Polonca Juh, Pavle Ravnohrib, Lojze Rozman, Olga Kacjan, Andrej Rozman, Gojmir Lešnjak, Gregor Bakovič

Začnimo z najboljšim prizorom filma. Carmen pride v barako svoje matere, potem ko jo je tako rekoč sama spravila na smrtno posteljo. Vzame njene arcnije in ji jih začne počasi potiskati v usta, eno za drugo. Jasno je, Carmen se to noč ni prišla pobotati z materjo, "začeti znova", temveč končati tisto, česar ne ena ne druga stran nikoli nista začeli. Nekaj prizorov poprej reče svojemu ljubimcu Goranu (prvemu, ki jo je resnično ljubil?), malce patetično sicer, "da nima pojma, kako je, če si pankrt; če moraš pod rubriko 'starši' narediti križec". Ja, Carmen pride narediti križec, končati zadevo. "Poetizacija bede" je šla slovenskemu filmu vedno slabo od rok, raje je bedo preprosto posnel takšno, kot je. Ni šlo ne za neo-realizem, ne za vzvišeno odo, ne za karkoli. Preprosto tam je bila, trpka in neznosna. In zato je prizor v vagonu prepričljiv, ker Carmen takrat – in samo takrat – verjame, da je mislila resno. Če je mislila resno tudi v drugo, ko počši očeta, ne bo verjetno jasno nikoli. **Carmen** je namreč eden redkih primerov v slovenski kinematografiji, ki ima dve verziji, t.i. producentovo in režiserjevo. Katera je katera verjetno niti ni tako pomembno, dejstvo je, da sta obe verziji dočakali uradno projekcijo; tako pred kritiško srenjo kot pred občinstvom. Režiserji, še manj pa producenti ne spreminjajo filma mesec dni po uradni projekciji in to tako radikalno, kot v primeru **Carmen**. Problem filma **Carmen** ni v njegovem koncu, temveč nekje vmes. Morda v dolžini, nikakor pa ne v zaključku, vsekakor ne v tolikšni meri, da bi z dobesečno mesarskim rezom "skrajšal" oziroma "popravil" film. Popraviti film pomeni posneti nov konec, zamenjati stransko igralko ali ga nenazadnje kar učit, bunkerirati. Tako kot so skrajšali oziroma "popravili" **Carmen**, tako se ni obnašal niti Hollywood do svojih najbolj osovraženih mož. Zasekati nekam v veliki plan glavne junakinje in potem pripopati odjavno špico ter prepustiti spogledujoče se občinstvo samemu sebi (resda nič novega v domači kinematografiji), temu se ne reče friziranje filma. Dramaturgija je veliko kompleksnejša reč in tu morda

leži skrivnost "prenasičenosti" **Carmen**. Še večja redkost v slovenskem filmu (pogojno celo svetovnem!) je samo avtorstvo, saj Pevec kot scenarist in režiser obdeluje lastno literarno predlogo. Tu ni srednje poti; če si Marguerite Duras, boš material zbanaliziral, marginaliziral do te mere, da bo film zgledal bolj literarno kot originalna literatura sama (izjemen primer je npr. **Atlantski človek**); in če si David Mamet, boš radikaliziral do skrajnosti, da se bo gledalec vprašal: Je tale sploh kdaj prebral kakšno knjigo? Morda Pevcu lahko oprostimo, da je iz čisto subjektivnih, osebnih oziroma emocionalnih razlogov prizore le stežka, prvič, že na samem začetku zabrisal iz scenarija in drugič, že posnete pustil na montažni mizi. Nespregledljiv ostaja precej pomemben detajl, da je v svoji očetovski drži do lastnega literarnega dela in kasneje scenarija pozabil na dve temeljni nalogi: trdoto svojih lastnih likov in dialoge, ki jih ti izgovarjajo. Carmen je bila verjetno že od prve ideje za roman zamišljena kot absolutno nosilni lik, kot trdno dramaturško jedro, ki pa ga v filmu samem sesuje prav odsotnost podpore, *supporting casta*, brez katerega velika, trdna filmska osebnost sploh ni mogoča. Carmen kot lik se preprosto ne more nasloniti na nič konkretnega, kar bi jo naredilo "veliko" oziroma nosilni subjekt filma. Zveni kot kakšna sociološka ciklična teorija, toda en lik pogojuje drugega in obratno; ker Carmen tipa v temi, so ostali stranski liki še bolj banalni kot sicer. V literarnem kontekstu bi jih bralec uvrstil kvečjemu v opombe na zadnjih straneh, ne pa direktno v pripoved. Kako naj si namreč razlagamo dejstvo, da nosilna moška vloga (Goran), ki bi moral vsaj na formalni ravni, "na papirju" parirati Carmen, v celem filmu ne zmore poštene vrstice; in da v nekem trenutku nepomembni negativci (Lover) popolnoma prevzamejo pobudo in celo prevzamejo igro, ko pa je pomen njihovega dramaturškega deleža skorajda povsem nepomemben in bi za umestitev v zgodbo zadostovala zgolj verbalna omemba enega relevantnejših likov. Ali pa bi bilo treba negativca že v prvem prizoru preprosto ukiniti, ustreliti, morda celo prestaviti v hipni *flash-back*, kot to nemalokrat počno (označimo jih kar slabšalno) ameriški žanrski filmi. Tudi tako se da varčevati na traku in dolžini.

Dramaturški problem **Carmen** je med drugim tudi v neprestani prisotnosti vseh teh likov, Gorana, Loverja in ostalih; vseskozi so tu, čeprav pravzaprav nič ne počno. Nič pametnega ne povedo in nič ne naredijo. Zlobno rečeno, kot bi enega in istega statista tlačil v vsak prizor. Tako se z mlado gardo slovenskih igralcev (ta seveda izgubi največ), pač ne dela. Le-ti se emocionalno znajo izražati, kar dokazujejo nekateri študentski kratki filmi, ki vsej "eksperimentalnosti" navkljub najdejo čas tudi za piljenje likov, kar bi morala biti domena predvsem (teoretično) kompleksnejših celovečerc. Tudi zato se mi zdi edini prizor, ki v **Carmen** stoji, "umor" matere. Le takrat povsem jasno vemo, po kaj je junakinja prišla, zakaj je prišla in kaj to dejanje pomeni. Škoda le vseh besed, ki so v tem prizoru izgovorjene povsem po nepotrebnem; kontemplativni pogled Alenke Vipotnik bi povsem zadostoval.

Simon Popek